

Brüssel, 16.10.2019
COM(2019) 481 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA ÜLEMKOGULE
JA NÕUKOGULE**

Eduaruanne Euroopa rände tegevuskava rakendamise kohta

1. SISSEJUHATUS

Neli aastat tagasi seisis Euroopa Liit silmitsi erakordselt raske olukorraga, kui kahe aasta jooksul saabus tema rannikule umbes kaks miljonit inimest, otsides varjupaika või uut elu, riskides sageli eluga, et pääseda sõja, poliitilise rõhumise või vaesuse eest. Seistes silmitsi inimtragöödiaga Vahemere piirkonnas, võttis EL kiireid ja otsustavaid meetmeid, et hoida ära inimeste hukkumine merel. Kuid sel ajal puudus ELil ühine rändehaldust ja piirijulgeolekut käsitlev poliitika.

Kiiresti sai selgeks, et liikmesriigid ei suuda rändeprobleemiga üksi toime tulla ning selle tõhus lahendamine on võimalik vaid Euroopa ühiste lahenduste abil. Euroopa Komisjon esitas 2015. aasta mais põhjaliku Euroopa rände tegevuskava, mille eesmärk on tegeleda kiireloomuliste probleemidega ja anda ELi käsutusse vahendid, millega keskpikas ja pikas perspektiivis paremini hallata rännet ebaseadusliku rände, piiride, varjupaiga ja seadusliku rände valdkonnas. Sellest ajast alates on komisjoni, ELi ametite ja liikmesriikide tegevust juhitud Euroopa rände tegevuskava alusel. Selle tulemusena loodi uus ELi migratsioonitaristu, mis hõlmab uusi õigusakte, uusi koordineerimis- ja koostöösüsteeme, ning ELi otsest operatiivset ja rahalist toetust. Kuigi sugugi kõik probleemid ei ole veel lahendatud, ei tohiks viimastel aastatel tehtud edusamme alahinnata.

Euroopa rände tegevuskava raames saavutatud peamised edusammud

- **Ebaseaduslike piiriületuste** arv ELi vähenes 2018. aastal 150 000ni, mis on viie aasta madalaim näitaja. Selle võtmeks on olnud innovatiivsed lähenemisviisid partnerlusele kolmandate riikidega, nagu näiteks **ELi ja Türgi 2016. aasta märtsi avaldus**.
- ELi tegevus on aidanud **päästa elusid**: peaaegu 760 000 päästetut merel ja üle 23 000 rändaja päästmine Nigeri kõrbes alates 2015. aastast.
- EL on andnud kõige suurema surve all olevatele liikmesriikidele **käegakatsutavat ja kiiret abi**:
 - **esmise vastuvõtu keskused** tegutsevad tegevusmodelina, et anda peamistes asukohtades kiiret ja tõhusat abi. Kreekas tegutseb viis ja Itaalias neli esmase vastuvõtu keskust,
 - **ELi liidusisene rahastamine** rände- ja piiride valdkonnas on alates kriisi algusest enam kui kahekordistunud, ulatudes rohkem kui 10 miljardi euronile;
 - Itaaliast ja Kreekast on **ELi siseselt** sihtotstarbeliste kavade raames **ümberpaigutatud** 34 700 inimest. Alates 2018. aasta suvest on vabatahtlike ümberpaigutamiste raames ümber paigutatud veel 1 103 inimest. Seda tegevust on alates 2019. aasta jaanuarist koordineerinud komisjon.
- Uus **Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet** on toetanud liikmesriike ELi välispiiride kaitsmisel ning teine reformietapp on käimas, et suurendada ameti võimekust 10 000 operatiivtöötajast koosneva alalise korpuse näol.
- EL on tõhustanud rahvusvahelist kaitset vajavate isikute **ümberasustamist** liikmesriikidesse, alates 2015. aastast on ümber asustatud peaaegu 63 000 inimest.
- EL on pakkunud kolmandates riikides kaitset ja toetust miljonitele pagulastele:
 - **Türgi pagulasrahastu** näitab häid tulemusi kohapeal: praegu käib Türgis töö 90 projekti raames, millest toetatakse igapäevaselt peaaegu 1,7 miljonit pagulast ning ehitatakse uusi koole ja haiglaid;
 - **Süüria kriisile reageerimiseks loodud Euroopa Liidu piirkondlik usaldusfond** on hästi käivitunud, enam kui 75 projekti kaudu on Süüria pagulastele, riigisisestele põgenikele ja vastuvõtvatele kogukondadele kogu piirkonnas antud tervishoiu, hariduse ja elatisega seotud abi ning sotsiaal-majanduslikku toetust.
 - **Liibüas** kohutavate tingimustega silmitsi seisvate inimeste toetamine on hõlmanud üle 4 000 inimese evakueerimist ning üle 49 000 inimese vabatahtlikku

tagasipöördumist alates 2017. aastast; Aafrika Liidu, Euroopa Liidu ja ÜRO töökonda on kasutatud innovatiivse partnerlusmodelina.

- **ELi Aafrika usaldusfondi** raames annavad 210 projekti 26 riigis konkreetseid tulemusi, sealhulgas põhitoetus enam kui 5 miljonile haavatavale inimesele.

- Võitlus **ebaseadusliku üle piiri toimetamise** võrgustike vastu kõikidel rändeteedel, sealhulgas tegevus Nigeris, on kaasa toonud olukorra, kus lõunast Liibüasse sisenevate rändajate arv on oluliselt vähenenud.
- Ametlikud tagasivõtulepingud või praktilised kokkulepped **tagasipöördumise ja tagasivõtu** kohta on sõlmitud 23 päritolu- ja transiidiriigiga, EL annab tõhusa tagasisaatmise kiirendamiseks ka täiendavat toetust.

Siiski on palju veel teha. ELil on tugevamad süsteemid oma piiride kontrollimiseks ning nüüd on võimalik anda rändesurve alla sattunud liikmesriikidele kiiresti vajalikku finants- ja operatiivtoetust. ELil on uued kanalid, et toetada haavatavaid isikuid ning pakkuda kaitset vajavatele inimestele alternatiivseid, ohutuid ja seaduslikke võimalusi Euroopasse jõudmiseks. EL teeb väljaspool Euroopat asuvate partnerriikidega rände juhtimisel tihedamat koostööd kui kunagi varem. Praegu tuleb jätkata tööd selle nimel, et töötada välja jätkusuutlik süsteem, mis tagab tõhusa ja inimliku rändehalduse, mis vastab tuleviku tõenäolistele väljakutsetele, eelkõige vastutustundlikult ja õiglaselt juhitava Euroopa ühise varjupaigasüsteemi raamistiku loomisel. See nõuab täiendavaid jõupingutusi ning ränne jääb poliitilises päevakorras veel aastateks tähtsale kohale.

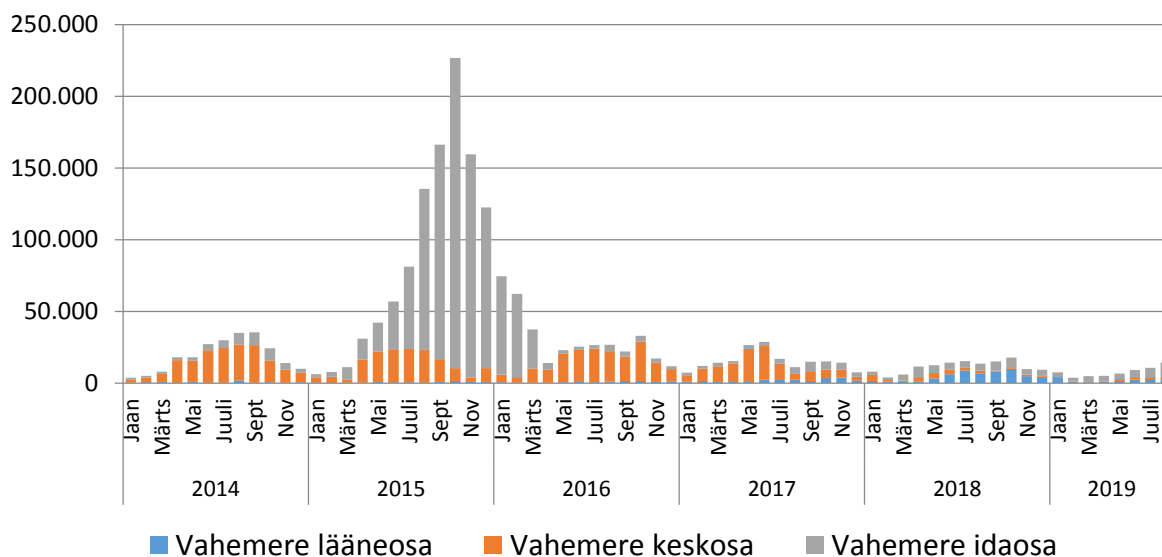
Käesolev aruanne on aluseks 2019. aasta oktoobri Euroopa Ülemkogu kohtumisel toimuvatele aruteludele. Selles vaadeldakse alates 2015. aastast võetud ELi meetmete põhielemente ning pööratakse tähelepanu sammudele, mida EL on astunud pärast viimase eduaruande esitamist 2019. aasta märtsis¹. Kõnealuses aruandes määratleti mitmed kiireloomulised sammud, mis on vajalikud eelkõige Vahemere piirkonna rändeteede suhtes meetmete võtmiseks, ning ELi rände-, piiri- ja varjupaigaalaste meetmete tugevdamisel tehtud edusammud.

2. OLUKORD PEAMISTEL RÄNDETEEDEL

Üldiselt on rändeolukord kõigi rändeteede puhul jõudnud taas kriisieelsele tasemele, 2019. aasta septembris saabunute arv oli ligikaudu 90 % väiksem kui 2015. aasta septembris. Kuid olukord on endiselt muutlik. 2019. aasta esimese kaheksa kuu jooksul avastati ELi välispiiridel ligikaudu 70 800 ebaseaduslikku piiriületust. Peale selle on 7. oktoobri 2019. aasta seisuga Vahemerd ületades hukkunud või kadunuks jäänud peaaegu 1 100 rändajat.

¹ COM(2019) 126 final.

Ebaseaduslikud piiriületused kolmel peamisel rändeteel

Surve riiklikele **varjupaigasüsteemidele** on EU+ alal stabiliseerunud 2019. aastal tasemele keskmiselt ligikaudu 54 000 varjupaigataotlust ühes kuus, mis jääb oluliselt alla tippaastatele (aastatel 2015–2016 esitati rohkem kui 100 000 taotlust kuus), kuid mis on siiski kõrgem kui enne kriisi².

Vänera idaosa rändetee

Viimasel ajal on Kreeka saartele saabunute arv märkimisväärselt suurenenud. 2019. aasta algusest kuni 6. oktoobrini registreeriti **Kreekas** rohkem kui 47 500 saabunut (meritsi ja maismaa kaudu), mis on 29 % rohkem kui 2018. aastal samal perioodil. Suurem osa sellest kasvust läheb Egeuse mere saartele saabunute arvele, kelle arv hakkas alates juuni lõpust kasvama; maismaapiiri kaudu saabunute arv on 2019. aastal 27 % madalam kui 2018. aasta samal perioodil. 2019. aasta juulis, augustis ja septembris registreeriti alates ELi-Türgi avalduse jõustumisest suurim igakuine saabujate arv. Selle tulemusena on halvenenud tingimused Egeuse mere saartel, kus olukord muutub üha keerulisemaks. 6. oktoobri seisuga paikneb kuni 8 000 inimesele mõeldud esmase vastuvõtu keskustes enam kui 31 000 inimest, seda vaatamata sellele, et käesoleval aastal on mandrile üle viidud üle 20 000 inimese. Teisalt aga on ELi-Türgi avalduse alusel Türgisse tagasi saadetud inimeste arv langenud kõige madalamale tasemele alates 2016. aastast. Egeuse mere saartele saabuvas peamiselt Afganistani kodanikud, kes moodustavad 2019. aastal kõigist saabunutest 41 %. Maismaapiiril domineerivad 2019. aastal peamiselt Türgi kodanikud, moodustades ligikaudu kolmveerand saabujatest.

Küprosel on 2019. aastal saabujate arv suurenenud ning seal on saabujate arv elaniku kohta praegu ELis kõige suurem. 29. septembri seisuga on Küprose valitsuse kontrolli all oleval alal pärast eraldusjoone ületamist registreeritud rohkem kui 5 700 saabujat. Otse Liibanonist paadiga saabunute arv³ on palju väiksem.

Lääne-Balkani rändetee

Pärast seda, kui kõnealusel rändeteel avastatud ebaseaduslike rändajate arv vähenes 2018. aastal 2017. aastaga võrreldes poole võrra, hakkas 2019. aastal ebaseaduslike piiriületuste arv Lääne-Balkani piirkonnas taas suurenema. Jaanuarist augustini registreeriti

² EL+ hõlmab kõiki 28 liikmesriiki ning Šveitsi, Norrat, Islandit ja Liechtensteini.

³ 29. septembri seisuga 71 isikut.

üle 6 600⁴ ebaseadusliku ELi saabumise. Peamiselt on tegemist Afganistani kodanikega, kes moodustavad koguarvust üle poole. Viimastel kuudel on Bosniasse ja Hertsegoviinasse saabunud nädalas kuni 900 isikut. Vaatamata Lääne-Balkani rändetee kaudu ebaseaduslikult saabunute arvu kasvule on olukord endiselt kaugel 2015. ja 2016. aastal kogetust.

Vahemere keskosa rändetee

Üldiselt on ebaseaduslike saabujate arv Vahemere keskosa rändeteel jätkuvalt madal, kuigi **Maltale** saabunute arv on märkimisväärselt suurenenud. Maltale saabus 2019. aastal kuni 6. oktoobrini rohkem kui 2 800 inimest, mis on peaaegu kolm korda rohkem kui 2018. aastal samal perioodil.

Itaaliasse ja Maltale saabunute koguarv on 6. oktoobri 2019. aasta seisuga natuke vähem kui 11 000, vähenedes rohkem kui 52 % võrreldes eelmise aasta sama perioodiga, **Itaaliasse** saabunute arv on 6. oktoobri 2019. aasta seisuga veidi alla 8 000, kusjuures saabunute arv on ligikaudu kahe kolmandiku võrra väiksem kui 2018. aasta samal perioodil. 2019. aastal on Itaalia suunal peamine lähteriik Tuneesia, talle järgneb Liibüa. Liibüa rannikuvalve on merel kinni pidanud või päästnud palju inimesi: 2019. aastal siiani 7 100 inimest (2018. aastal kokku umbes 15 000). Kõige rohkem on Itaaliasse 2019. aastal saabunud Tuneesia kodanikke, kokku 28 % kõigist saabunutest.

Vahemere lääneosa / Atlandi rändetee

Kuigi 2018. aastal saabus ELi kõige rohkem ebaseaduslikke sisserändajaid **Hispaania** kaudu (ligikaudu 64 300), on saabujate arv võrreldes 2018. aastaga alates 2019. aasta veebruarist märkimisväärselt vähenenud. Hispaaniasse saabunute koguarv 2019. aasta oktoobri alguse seisuga oli ligikaudu 23 600, mis on 47 % vähem kui samal perioodil 2018. aastal. Siin on oluliseks teguriks olnud ELi ja Maroko suhete parandamine, sealhulgas märkimisväärne ELi rahaline toetus piirihaldusele ja ebaseadusliku rände vastasele võitlusele. See on aidanud Maroko valitsusel tugevdada piirikontrolli ja võidelda inimeste ebaseaduslikult üle piiri toimetajate vastu.

2019. aasta seisuga on Maroko peamine Hispaaniasse saabuvate ebaseaduslike rändajate päritoluriik, moodustades ligikaudu 30 % kõikidest saabujatest, sellele järgnevad Alžeeria, Guinea, Mali ja Côte d'Ivoire. Valdav osa Hispaaniasse saabuvatest ebaseaduslikest rändajatest on teele asunud Marokost, kuigi hiljuti on mõnevõrra suurenenud Alžeeriaist saabujate arv.

Varjupaigaolukord

2019. aasta esimese üheksa kuu jooksul esitati EL+ alal enam kui 500 000 taotlust (mõningane kasv võrreldes 497 000 taotlusega 2018. aasta samal perioodil). Peamised vastuvõtavad riigid 2019. aastal on Saksamaa, Prantsusmaa, Hispaania, Kreeka ja Ühendkuningriik, kelle osa moodustab rohkem kui 72 % koguarvust. 2018. aastal olid peamised päritoluriigid Süüria, Afganistan ja Iraak ning praeguse hetkeni on 2019. aastal kõige rohkem saabujaid Afganistanist, Süüriast ja Venezuelast. 2019. aasta esimesel poolel tehti EL+ alal 96 800 positiivset otsust⁵. Esimese astme otsuste puhul oli taotluste rahuldamise määr vahemikus 2019. aasta veebruarist kuni juulini 34 %⁶.

Suure hulga taotluste puhul on tegemist teisese rände tulemusena esitatud taotlustega, mis tähendab, et ühes liikmesriigis registreeritud inimesed esitavad seejärel nõude ka teises liikmesriigis. Kuigi teisese rände hindamine tugineb praegu peamiselt andmetele, mis käsitlevad üksnes taotlusi, mitte inimesi, ning üks inimene on võinud esitada taotlusi mitmes

⁴ <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-map/>.

⁵ Allikas: Eurostat

⁶ <https://www.easo.europa.eu/latest-asylum-trends>.

liikmesriigis. Eurodaci andmebaasis registreeriti 2019. aasta esimese üheksa kuu jooksul 280 000 sellist päringutabamust. Kuigi esmase sisenemise peamistel riikidel, nagu Itaalia ja Kreeka, on kõige rohkem registreeritud sõrmejälgede andmeid, on Prantsusmaa ja Saksamaa jätkuvalt teisese rände peamised sihtriigid, kus on registreeritud kõige rohkem päringutabamusi.

3. ELi TOETUS LIIKMESRIIKIDELE JA TÖÖ PEAMISTE RÄNDETEEDE ÄÄRES

• Vahemere idaosa rändetee

ELi ja Türgi 2016. aasta märtsi avaldus ning Türgi pagulasrahastu

Türgi on ELi peamine partner, sealhulgas rände haldamisel Vahemere idaosas. 2016. aasta märtsist on ELi-Türgi avaldus täitnud olulist rolli, tagamaks, et EL ja Türgi lahendavad Vahemere idaosa ebaseadusliku rände vooge ühiselt ja tulemuslikult. Kõnealune avaldus annab jätkuvalt konkreetseid tulemusi, aidates vähendada ebaseaduslikke ja ohtlikke merereise ning Egeuse merel hukkunute arvu. Isegi kui 2019. aasta teises pooles Kreekasse saabunute arv suurenes, ei ole see võrreldav 2015. aastal saabunute arvuga. Samavõrd oluline on see, et avaldus on aidanud suurel määral kaasa Süüria pagulaste ja Türgi vastuvõtivate kogukondade toetamisele ning Türgist Euroopasse saabuvate süürlaste ohutule ümberasustamisele.

Türgi territooriumil viibib praegu maailma suurim pagulaskond, ligikaudu 4 miljonit inimest,⁷ ning ELi abist toetatakse hädasolijaid 6 miljardi euro suuruse *Türgi pagulasrahastu* kaudu. ELi vahenditest toetatakse praegu 90 käimasolevat projekti, kusjuures 2020. aastal alustatakse 30 täiendava projektiga. Rahastul on uuenduslik lähenemisviis, mille puhul liikmesriigid ja Türgi on täielikult kaasatud projektide suunamise, kasutades projektide elluviimiseks kiirmenetlust⁸. Paljude projektide raames jätkatakse toetuse andmist kuni aastateni 2024–25. Rahastu abil reageeriti kiiresti olulistele vajadustele ja on selge, et paljud neist vajadustest jäävad püsima ka lähitulevikus.

Türgi pagulasrahastu: käimasolevad põhimeetmed

- Peaaegu 1,7 miljonit süürlast saab toetust igapäevaelu põhivajaduste rahuldamiseks;
- toetatakse enam kui poole miljoni pagulaslapse kooliskäimist;
- 250 000 lapsele keelekoolituse andmiseks on palgatud 4 500 türki keele õpetajat;
- jätkub vaksineerimisprogramm, mille raames on siiani vaksineeritud 650 000 pagulaslast;
- peaaegu 40 000 lapsele tagatakse koolis käimiseks transport;
- antud on juba ligikaudu 1,5 miljonit sünnieelset konsultatsiooni;
- antud on juba ligikaudu 8,1 miljonit esmast tervishoiualast konsultatsiooni;
- käimas on 180 kooli ehitamine ning kasutusele võetakse 179 rändajate tervisekeskust.

Praeguseks on eraldatud 97 % rahastu vahenditest (6 miljardi euro täiemahulist eraldamist on oodata 2019. aasta lõpuks) ning väljamaksete kogusumma on seni peaaegu 3 miljardit eurot⁹. 2020. aastal tööd alustavate projektide raames toetatakse jätkuvalt tervishoiuteenuseid ja

⁷ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti andmetel on Türgis rohkem kui 3,6 miljonit Süüria pagulast ning umbes 360 000 pagulast ja varjupaigataotlejat muudest riikidest, peamiselt Afganistanist, Iraagist ja Iraanist (<http://reporting.unhcr.org/node/2544?y=2019#year>).

⁸ Aruandes Türgi pagulasrahastu kohta leidis Euroopa Kontrollikoda, et rahastu on keerulises olukorras kiiresti kasutusele võtnud vahendid, mille puhul sõlmiti lepingud kuni viis korda kiiremini kui Türgis ühinemiseelse abi rahastamisvahendi alusel antava traditsioonilise abi puhul.

⁹ Praeguseks on programmidega kaetud 5,8 miljardit eurot (sealhulgas 2,23 miljardit eurot humanitaarabina ja 3,57 miljardit eurot muu abina), millest lepingutega on kaetud 4,2 miljardit eurot ning välja on makstud 2,57 miljardit eurot.

pagulastele mõeldud haridust, jäätmekäitlust ja veemajandust ning aidatakse kaasa pagulaste tööturule integreerimisele ja tööhõivele.

Türgi seisab praegu silmitsi **suureneva rändesurvega**, kuna ebastabiilsus laiemas piirkonnas on püsiv. Seni on Türgi ametiasutuste poolt 2019. aastal kinni peetud peaaegu 270 000 ebaseaduslikku rändajat¹⁰. Eelkõige on suurenenud Türki ebaseaduslikult saabunud ja seal kinni peetud Afganistani kodanike arv. Türgi teatas 2019. aasta mais, et kavatseb kuni aasta lõpuni saata kodumaale tagasi ligikaudu 100 000 Afganistani kodanikku. Selleks on riik teinud Afganistani valitsusega koostööd, et leppida kokku tagasisaatmiste arvus ja sageduses. Türgis pikaajalise sundrände olukorras viibivate Süüria põgenike probleemi lahendamine oleks väljakutse igale riigile ja väärib vajalikku toetust.

Rändesuundumustega tegelemine idapoolsel rändeteel

EL on alates 2016. aastast toetanud Afganistani, Pakistani ja Iraani vahelist poliitilist dialoogi, et leida vastuvõtvates riikides Afganistani pagulastele püsivaid lahendusi. Seda täiendab finantsabi 300 miljoni euro ulatuses, et aidata Afganistani, Bangladesh, Pakistani, Iraani ja Iraaki.¹¹ Eesmärk on toetada rändajaid, pagulasi, riigisiseseid põgenikke ja tagasipöördujaid, samuti vastuvõtvaid kogukondi ning aidata avaliku sektori asutusi rände haldamisel ja tagasipöördujate jätkusuutlikul taasintegreerimisel. Näiteks Afganistanis on toetuse abil praeguseks aidatud peaaegu 10 000 majapidamist ja kokku 70 000 inimest, panustades kogukonna arengusse, kutseõppesse ja väikeettevõtluse edendamisse. Toetust antakse ka Afganistani kodanikele Iraanis ja Pakistanis, näiteks 45 000 Afganistani pagulasel on nüüd Iraanis juurdepääs tervisekindlustussüsteemile.

Alates 2018. aasta suvest on EL laiendanud dokumendi „ELi ja Afganistani ühised edasised sammud rändeküsimustes“ raames saabumisejärgset abi lisaks ELi tagasipöördujatele ka Türgist tagasisaadetud Afganistani kodanikele. Sellest ajast alates on EL abistanud enam kui 15 000 Türgist Afganistani tagasipöördujat, pakkudes nõustamist, arstiabi, ajutist majutust, rahalist abi ja edasitoimetamist lõppsihtkohta.

Avalduse kohaselt on Türgi võtnud endale kohustuse ennetada **ebaseaduslike rändevoogude** suurenemist uutel mere- või maismaarändeteedel, mis on osutunud keeruliseks, nagu näitab hiljutine saabumiste arvu suurenemine Kreekas ja Küprosel ning varem maismaapiiril Bulgaaria ja Kreekaga.

Kreekast Türgisse saabunud uute ebaseaduslike rändajate avalduse alusel **tagasisaatmine** on pidev väljakutse. Kreekal on avalduse alusel õnnestunud tagasi saata vaid 1 908 rändajat ja see tempo on aeglustumas ning käesoleval aastal on tagasi saadetuid ligikaudu 100. See takistab oluliselt edasiminekut, mis on seotud ka praegu Kreekas rakendatavate aeganõudvate varjupaigamenetlustega. Komisjon jätkab jõupingutusi, et toetada nii ümberasustamisi kui ka tagasisaatmise kiirendamist. Varjupaigamenetluste läbivaatamise tõhustamine nii maismaal kui ka saartel aitaks märkimisväärselt tagasisaatmisi kiirendada.

Avalduse alusel Süüria pagulaste ELi liikmesriikidesse **ümberasustamine** on selgelt edukas olnud, alates 2016. aasta aprillist asustati 18 liikmesriiki ümber üle 25 000 rahvusvahelist kaitset vajavat inimest. Neid jõupingutusi tuleks jätkata ning komisjon toetab neid ka edaspidi. Komisjon on kutsunud üles käivitama Türgiga vabatahtliku humanitaarsetel põhjustel vastuvõtmise kava¹², mis hoogustaks ELi-Türgi avalduse rakendamist ja väljendaks ELi pühendumust sellele.

¹⁰ Türgi rändehalduse peadirektoraadi andmeil.

¹¹ 2016. ja 2017. aastal vastu võetud rände ja ümberasustamise erimeetmed Aasias ja Lähis-Idas.

¹² Vabatahtliku humanitaarsetel põhjustel vastuvõtmise kava on täiendav ümberasustamiskava, mis on kavandatud ELi-Türgi avalduse raames. Nii Türgi kui ka ELi liikmesriigid kiitsid kava standardse töökorra 2017. aastal heaks. ELi-Türgi avalduse kohaselt käivitatakse kava siis, kui Türgi ja ELi vahelised ebaseaduslikud piiriületused on lõppenud või on vähemalt oluliselt ja püsivalt vähenenud.

ELi ja Türgi avaldus käsitles ka mitmesuguseid muid ELi ja Türgi suhetega seotud olulisi küsimusi. Uusi arenguid on toimunud ka **viisanõude kaotamise** valdkonnas. Pärast märtsi aruannet on täidetud dokumentide turvalisusega seotud kohustus, kokku 72 kohustusest on väitmata veel kuus. 2019. aasta septembris võttis Türgi nende eesmärkide saavutamiseks uusi meetmeid. Komisjon kutsus Türgit endiselt üles täitma võimalikult kiiresti kõik viisanõude kaotamise tegevuskava seni täitamata kohustused.

ELi-Türgi avalduse täielik ja kestlik rakendamine eeldab kõigi osapoolte järjepidevaid jõupingutusi ja poliitilist tahet. Hiljutiste poliitiliste kontaktide raames rõhutati, et komisjon jätkab alustatud tööd ning vajaduse korral võtab vajalikke meetmeid¹³. Lisaks Türgis pagulastele antavale toetusele abistab EL Türgit korrapärase ühinemiseelse abi kaudu, et suurendada veelgi ametiasutuste suutlikkust hallata Türgisse ja sealt edasi ELi suunduvat ebaseaduslikku rännet. See hõlmab toetust Türgist vabatahtlikule tagasipöördumisele ja taasintegreerimisprogrammidele ning integreeritud piirihalduse abi. Praegu toimuvad komisjoni ja Türgi vahel arutelud, et leppida kokku käesoleval aastal rändehaldusele antavas täiendavas otsetoetuses.

EL on olnud Süüria kriisist põhjustatud humanitaarvajadustele reageerimisel esirinnas ning ajavahemikus 2014–2019 on Süüriale ja kõnealusele piirkonnale antud humanitaarabi kokku 1,6 miljardi euro ulatuses. Ainuüksi 2019. aastal eraldas EL Süürias viibivatele haavatavas olukorras olevatele inimestele sõltumata nende asukohast 170 miljoni euro ulatuses elupäästvat, mitut sektorit hõlmavat abi. 2018. aastal jõudis ELi humanitaarabi Süürias ligikaudu 9 miljoni abivajajani.

Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondlik usaldusfond

Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondlik usaldusfond koondab endas 22 liikmesriigi, Türgi ja ELi eelarve vahendeid, millest toetatakse Jordaania, Liibanoni, Türgi ja Iraagis asuvaid vastuvõtvaid kogukondi, pagulasi ja riigisiseseid põgenikke. Alates fondi loomisest 2014. aastal on see arenenud põhivajaduste rahuldamisega tegelevast varajase taastamisabi andjast vastuvõtivate riikide toetajaks, mille toetuse abil tugevdatakse riiklikke süsteeme ja taristut ning pagulaste iseseisvat toimetulekut ja vastupanuvõimet. Enam kui 75 projekti hõlmavad programmid, mille kogumaksumus ulatub 1,6 miljardi euroni, keskenduvad valdkondadele, mis hõlmavad tervishoiu, hariduse ja elatisega seotud abi ning sotsiaal-majanduslikku toetust. 2019. aasta juunis lepidi kokku täiendavas 100 miljoni euro suuruses pakendis, mis keskendub kõrgharidusele, vastupanuvõimele ja kaitsele Liibanonis, Jordaania ja Iraagis.

Alates Süüria kriisi algusest 2011. aastal on mitmete erinevate programmide raames toetatud pagulasi ja vastuvõtvaid kogukondi **Jordaania** ja **Liibanoni** kokku peaaegu 4 miljardi euro ulatuses. 2018. aasta tulemuste hulka kuuluvad peaaegu 290 000 pagulaslaste juurdepääs põhiharidusele Jordaania ja Liibanonis, tervishoiuteenuste kättesaadavus 375 000 inimesele Liibanonis, ning ligikaudu 143 000 pagulasele Jordaania igakuiste maksete tegemine põhivajaduste rahuldamiseks.

2019. aasta märtsis korraldas EL Brüsselis kolmanda konverentsi teemal „Süüria ja piirkonna tuleviku toetamine“. Rahvusvaheline üldsus ja pagulasi vastuvõtavad riigid taaskinnitasid oma pühendumust toetada miljoneid konfliktist mõjutatud ning neid vastuvõtvaid riike ja kogukondi, sealhulgas Liibanoni, Jordaaniat ja Türgit. Rahvusvaheline üldsus lubas eraldada 2019. aastaks 6,2 miljardit eurot (92 % sellest summas on juba välja makstud) ning 2020. aastaks ja edaspidi veel 2,1 miljardit eurot. Enam kui 80 % nendest kohustustest võtsid EL ja tema liikmesriigid. Ka rahvusvahelised finantsasutused ja rahastajad lubasid eraldada 2019. aastaks ja edaspidi laenudena 18,5 miljardit eurot.

¹³ Näiteks volinik Avramopoulou ja Saksa siseminister Seehoferi visiit Türgisse ja Kreekasse 3. ja 4. oktoobril 2019.

Toetus Kreekale ja Küprosele

Eelmistes eduaruannetes rõhutati pakilist vajadust teha **Kreekas** täiendavaid edusamme. Alates suvest suurenenud saabujate arv on taas esile tõstnud vajaduse võtta Kreeka saartel meetmeid, mis käsitleksid eelkõige vastuvõtutingimuste parandamist ning suurendaksid märkimisväärselt ELi ja Türgi avalduse alusel toimuvat Kreekast tagasisaatmise tempot. Esimesi samme on astunud seoses rändajate vastuvõtmist ja saatjata alaealisi käsitlevate uute riiklike strateegiatega ning valitsus on võtnud kohustuse vaadata läbi varjupaiga õigusliku raamistiku aspektid, et kiirendada taotluste läbivaatamist ja suurendada tagasisaatmist. Saabumiste arvu suurenemisest ja talve algusest tingitud keerulise olukorra tõttu on siiski vaja kiiresti tegutseda. Komisjon ja asjaomased ELi ametid annavad Kreekale kõikvõimalikku abi, et kiirendada vajalike meetmete võtmist.

EL on alates 2015. aastast jätkuvalt toetanud Kreekat kokku enam kui 2,2 miljardi euroga¹⁴. See hõlmab 8 miljonit eurot, mis eraldati 2019. aasta septembris kahele Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni projektile, mille eesmärk on parandada saatjata alaealiste kaitset ja vastuvõtutingimusi ning parandada ohutust mandriosas asuvates keskustes. 2019. aastal jätkati ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti programmi „Erakorraline toetus integratsioonile ja majutusele“ toetamist, millega jätkati üürimajutuse pakkumist rohkem kui 25 000 varjupaigataotlejale ja pagulasele, samuti igakuise rahalise toetuse maksmist rohkem kui 72 000 inimesele. EL on rahastanud ka Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni ja ÜRO Lastefondi tegevust, et pakkuda mandril asuvates vastuvõtukeskustes kohapealset abi¹⁵. ELi ametitel on oluline roll, kuid Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti ning Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti töö toetub liikmesriikide lähetatud ekspertidele. Lubatud ekspertide arvu vähenemine on põhjustanud kohapeal ekspertide püsiva puuduse, vähendades tegevuse tulemuslikkust. Lisaks sellele toetab komisjon mitmeid Kreeka ametiasutuste juhitavaid käimasolevaid programme, mille eesmärk on kõrvaldada olemasolevad lüngad õigusabi, arstiabi ja suulise tõlke valdkonnas nii saartel kui ka mandril.

Alates 2014. aastast on **Küprosele** eraldatud ELi vahendeid peaaegu 100 miljoni euro ulatuses,¹⁶ sealhulgas 4 miljonit eurot erakorralist abi. Samuti on kasutatud liikmesriikide eksperte, ning suurenev surve Küprosele tähendab, et neid lubadusi tuleb suurendada. Küpros on koostöös ELiga välja töötanud rände tõhusat haldamist käsitleva laiaulatusliku tegevuskava, mille rakendamine jätkub komisjoni ja ELi ametite rahalise ja operatiivtoe abil.

Komisjon jätkab tegevuste toetamist, mis võib kaasa tuua tuntava solidaarsuse ka Vahemere idaosas. Küproselt ja Kreekast ümberpaigutamise taotlused vajavad liikmesriikidelt õigeaegset vastust. Komisjon jätkab nende jõupingutuste toetamist, tehes seda muu hulgas ELi eelarvest rahalise toetuse kaudu, mida on võimalik anda liikmesriikidele, kes osalevad vabatahtlikus ümberpaigutamises¹⁷.

¹⁴ Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ja erakorralise toetuse rahastamisvahendi toetus. 2019. aasta märtsis lõppes erakorralise toetusvahendi kasutamine, mille kaudu toetati Kreekasse lõksu jäänud rändajate ja pagulaste humanitaarvajadusi. Kolme aasta jooksul eraldati kokku üle 643 miljoni euro. Mõne tegevuse, näiteks saatjata alaealistele mõeldud keskuste ja tervishoiu rahastamine on üle antud Kreeka ametiasutustele.

¹⁵ Sealhulgas juurdepääs tervishoiuteenustele ja informaaalsele õppimisele, saatjata alaealiste jaoks ette nähtud turvatsoonid ja töötajate koolitus.

¹⁶ Ligikaudu 40 miljonit eurot Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondist (näiteks vastuvõtmiseks) ja peaaegu 52 miljonit eurot Sisejulgeolekufondist, et toetada viisapoliitikat, piirikontrolli ja politseikoostööd.

¹⁷ Ümberpaigutamise sihtliikmesriigile võib maksta ühekordse makse 6 000 eurot taotleja kohta, kohaldades Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi määruse (EL) nr 516/2014 muudetud artikli 18 sätteid.

- **Lääne-Balkani rändetee**

Alates kriisi algusest 2015. aastal on Lääne-Balkani riikidele antud enam kui 141 miljoni euro ulatuses ELi abi pagulas- ja rändekriisiga tegelemiseks¹⁸. Toetust on saadud ka ELi ametite ja liikmesriikide ekspertiisi vormis, keskendudes ELi normide ja standardite riiklikku rändepoliitikasse ja õigusraamistikesse ülevõtmisele. Serbiasse on lähetatud 48 ja Põhja-Makedooniasse 146 külalispiirivalveametnikku. Kuigi see on aidanud luua tugevamaid rände-, varjupaiga- ja piirihaldussüsteeme, on riikide haldussuutlikkus jätkuvalt piiratud ja sageli on neil raske uute rändevoogudega toime tulla.

Bosnia ja Hertsegoviina seisab silmitsi saabujate arvu märkimisväärse suurenemisega. Hinnangute kohaselt on alates 2018. aasta jaanuarist riiki sisenenud üle 45 000 pagulase ja rändaja. See on tekitanud raske olukorra, praegu majutatakse ametlikes keskustes ligikaudu 3 300 pagulast. Alates 2018. aastast on komisjon teinud koostööd humanitaarpartnerite ja ametiasutustega, et katta pagulaste ja rändajate põhivajadused ning aidata riigil tugevdada oma rändehalduse võimekust, eraldades täiendavalt 34 miljonit eurot ELi vahendeid. Nendest vahenditest toetatakse ajutisi vastuvõtukeskusi ning toiduga kindlustatust, põhiteenuste kättesaadavust ja kõige haavatavamate elanikkonnarühmade kaitset, millest saab kasu enam kui 3 500 inimest.

Talvel peavad Bosnia ja Hertsegoviina ametiasutused kiiresti leidma riiki lõksu jäänud pagulaste ja rändajate jaoks sobivad majutusvõimalused. EL on valmis nende täiendavate võimaluste rahastamist toetama, kui need täidavad rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid ja toetavad kõige enam mõjutatud kohalikke kogukondi.

- **Vahemere keskosa rändetee**

Liibüa ja erakorralise transiidi mehhanismid

Olukord ***Liibüas*** valmistab endiselt suurt muret. ELi meetmed Liibüa riigisiseste põgenike, pagulaste ja rändajate kaitsmiseks on kindlaks määratud Aafrika Liidu ja Euroopa Liidu ning ÜRO töökonna koostöö raames. Pärast Tripolis ja selle ümbruskonnas 2019. aasta aprillis lahvatanud vägivaldset konflikti aitas töökond kiirendada pagulaste ja rändajate evakueerimist eesliinil asunud kinnipidamiskeskustest, et viia nad ohutusse paika väljaspool Liibüat.

Konfliktiga Tripolis ja selle ümbruses kaasnes sadu hukkunuid ja vigastatuid tsiviilelanike seas ning üle 150 000 inimese oli sunnitud oma kodudest lahkuma. Sellest ajast ei ole püsivat relvarahu sõlmitud ja vaatamata sammudele poliitilise lahenduse leidmiseks, on olukord jätkuvalt ebastabiilne.

Konflikt on avaldanud erilist mõju rändajatele ja pagulastele ning eelkõige peaaegu 3 300 inimesele konfliktipiirkondades asuvates kinnipidamiskeskustes. Ühte neist keskustest, Tajoura kinnipidamiskeskust, tabas õhurünnak, mille tagajärjel hukkus üle 50 inimese. Kui ülejäänud 482 pagulast ja põgenikku vabastati, otsisid nad varjupaika ***ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti*** Tripolis asuvas ***kogunemis- ja lahkumiskeskuses***. Saabujate suurenenud arvu tõttu on keskus ülerahvastatud ning märkimisväärsel hulgal haavatavas olukorras isikute üleviimine kinnipidamiskeskustest Tripoli keskusesse ei ole olnud võimalik.

ELi laiaulatuslikud koostööprogrammid Liibüas (kogumaksumusega 467 miljonit eurot) jätkuvad vaatamata julgeolekuolukorrale ning juulis kinnitas ELi Aafrika usaldusfond uued programmid¹⁹. ELi ***toetuse andmist konfliktist mõjutatud haavatavas olukorras isikutele*** on kiirendatud. See hõlmab otsest hädaabi ja kaitset, näiteks arstiabi või psühhosotsiaalset abi,

¹⁸ Lisaks sellele on alates 2007. aastast ühinemiseelse abi rahastamisvahendi raames eraldatud Lääne-Balkani partnerite toetamiseks rände valdkonnas korrapärast finantsabi 216,1 miljoni euro ulatuses.

¹⁹ Need programmid tõhustavad käimasolevaid meetmeid, et kaitsta ja abistada eelkõige Liibüas viibivaid pagulasi ja haavatavas olukorras rändajaid, parandada liibüalaste elamistingimusi ja vastupanuvõimet ning edendada majanduslikke võimalusi, töörännet ja liikuvust Põhja-Aafrika riikides.

sealhulgas Liibüa maabumiskohtades ja kinnipidamiskeskustes, kui juurdepääs neile on võimalik. Pagulastele ja haavatavas olukorras rändajatele on hädaabina antud ligikaudu 185 000 esmatarbekaupade ja hügieenivahendite komplekti ning meditsiiniabi. Septembri lõpus pöördus Tripolisse tagasi ka ELi integreeritud piirihalduse Liibüa abimissiooni tuumikrühm, kes oli seni jätkanud tegevust Tunis.

Liibüast evakueerimisest on saanud ülioluline päästerõngas. Alates 2017. aasta septembrist on Nigeris evakueeritud enam kui 4 000 inimest, nendest ligikaudu 3 000 ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti **erakorralise transiidi mehhanismi** raames, mida rahastab EL. Lisaks nendele erakorralise transiidi mehhanismi raames toimunud evakueerimistele on inimesi evakueeritud ka otse Itaaliasse (808) ja Rumeenia erakorralise transiidi keskusesse (303). Nigerisse evakueeritud inimestest on seni ümber asustatud 1 856²⁰. Lisaks Nigeri keskusele luuakse uus erakorralise transiidi keskus Rwandas ja Rwanda on seni nõustunud vastu võtma maksimaalselt 500 inimest. Viimastel nädalatel on Rwandas evakueeritud ligikaudu 200 inimest ning lähikuudel on kavandatud täiendavaid evakueerimisi. Peagi jõutakse lõpule Rwanda erakorralise transiidi keskuse jaoks mõeldud ELi toetuspaketi koostamisega.

Samal ajal on Nigeri ametiasutused vähendanud erakorralise transiidi mehhanismi operatsioonide ülemmäära varasema tasemeni ja seetõttu ei pruugi olla võimalik käesoleva aasta jooksul uusi evakueerimisi ellu viia. Selle peamine põhjus on ümberasustamiste aeglane tempo. Seetõttu on ülimalt tähtis, et liikmesriigid suurendaksid erakorralise transiidi mehhanismi raames ümberasustamiste ulatust ja tõstaksid selle protsessi tempot.

Veel üks oluline meede on ELi koostöö **vabatahtliku tagasipöördumise** valdkonnas. Alates 2015. aasta novembrist koos Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooniga korraldatud ühismeede on märkimisväärselt kaasa aidanud enam kui 49 000 rändaja Liibüast tagasisaatmisele,²¹ ning päritoluriigis saabumisejärgse ja taasintegreerumise abi andmisele enam kui 76 000 tagasipöördujale. Selle tegevusega on toetatud ka üle 23 000 rändaja päästmist Nigeri kõrbes.

Nende olemasolevate probleemidega tegelemiseks tuli ÜRO Peaassamblee raames poliitilisel tasandil kokku Aafrika Liidu ja Euroopa Liidu ning ÜRO töökond, et leida lahendus rändajate ja pagulaste olukorrale Liibüas, ning määras kindlaks rea ühiseid prioriteete järgmisteks meetmeteks²². Nende meetmete hulka kuuluvad Liibüas põgenike toetamine ja registreerimine Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni poolt, samuti täiendavate evakueerimisvõimaluste väljatöötamine ja surve säilitamine, et lõpetada praegune meelevaldne kinnipidamine. Muud valdkonnad hõlmasid tõhustatud taasintegreerimismeetmeid ja teabevahetust, et ära hoida ohtlike reise.

Toetus Itaaliale ja Maltale

Alates 2014. aastast on EL toetanud **Itaaliat**, eraldades varjupaiga, rände, julgeoleku ja piirihalduse valdkonnale ligikaudu ühe miljardi eurot²³. EL eraldas 2019. aasta juulis Itaalia siseministeriumile ja ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametile 0,7 miljoni euro ulatuses erakorralist abi, et toetada umbes 450 isiku Liibüast ja Nigerist Itaaliasse humanitaarabi

²⁰ Belgia, Kanada, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Madalmaad, Norra, Rootsi, Šveits, Ühendkuningriik ja Ameerika Ühendriigid on kõik Liibüast ja erakorralise transiidi mehhanismi kaudu inimesi ümber asustanud.

²¹ Liibüast, Nigerist, Malist, Mauritaaniast ja Djiboutist on vabatahtlikult tagasi pöördunud kokku üle 61 000 inimest.

²² Ühine pressiteade on kättesaadav aadressil https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/67915/joint-press-release-meeting-joint-au-eu-un-taskforce-address-migrant-and-refugee-situation_en.

²³ Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond ja Sisejulgeolekufond, sealhulgas 275 miljoni euro ulatuses hädaabi.

korras evakueerimist. Teiseks hiljutiseks näiteks on 30 miljoni euro suurune projekt viies Itaalia piirkonnas, et võidelda võõrtööjõu ekspluateerimise vastu põllumajanduses ja aidata integreerida rändajaid tavapärasele tööturule. Tuge on antud ka ELi ametite ja liikmesriikide kogemuste näol, selleks on Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet kasutanud 2019. aastal oma tegevuses kokku 144 ning Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet 180 eksperdi abi. Kõnealune ekspertide abi on jätkuvalt oluline osa ELi panusest rändehaldusse ja valmisolekusse Vahemere keskosas ning liikmesriigid peavad säilitama vajaliku ekspertide lähetamise taseme.

Maltale on alates 2014. aastast antud rahalist toetust 105 miljoni euro ulatuses²⁴. Kõige märkimisväärssem ELi toetus Maltale on olnud maabunud rändajate ja pagulaste ümberpaigutamise toetamine, ning Rahvusvahelisele Migratsiooniorganisatsioonile on antud ligikaudu 0,5 miljonit eurot erakorralist abi, et aidata Maltal ümber paigutada kuni 500 inimest.

Ajutine maabumiskord

Komisjoni märtsis avaldatud eduaruandes rõhutati vajadust leida pärast otsingu- ja päästeoperatsioone toimuva maabumise jaoks struktureeritud ajutine lahendus.

Maabumised Vahemere keskosas, sealhulgas valitsusväliste organisatsioonide laevadelt, näitasid selgelt, et rändehalduse jätkusuutlikule lähenemisviisile on vaja leida ELi lahendus, mis põhineks solidaarsusel, ühisel vastutusel ja põhiõiguste austamisel. Liikmesriikide taotlusel on komisjon korraldanud kogu aasta jooksul *ad hoc* ümberpaigutamisi²⁵. Selline maabumise järgse tegevuse komisjonipoolne aktiivne koordineerimine on aidanud ka maabumisi lihtsustada. Need komisjoni koordineerimisel tehtavad jõupingutused põhinevad nende vastuvõtivate liikmesriikide solidaarsuspüüdlustel,²⁶ kes osalesid nendes toimingutes vabatahtlikult, aga ka ELi ametite, eelkõige Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti toetusel. ELi rahastamine on aidanud toetada liikmesriike ka *ad hoc* maabumiste korraldamisel ning rändajate läbivaatamise ja ümberpaigutamise jaoks asjaomaste menetluste kehtestamisel.

Samal ajal on komisjon aktiivselt julgustanud ja toetanud ajutise maabumiskorra väljatöötamist, kuni saavutatakse kokkulepe pikaajalise jätkusuutliku süsteemi kohta Euroopa varjupaigasüsteemi reformi raames. Liikmesriikidevahelisele arutelule toetudes esitati juunis ajutist maabumiskorda käsitlevate suuniste kohta nõukogu eesistujariigi töödokument. Juulis Helsingis ja Pariisis peetud mitmed arutelud sillutasid teed 23. septembril Maltal toimunud ministrite kohtumisele. Kohtumine tõi eesistujariik Soome ja komisjoni osavõtul kokku ministrid Itaaliast, Prantsusmaalt, Maltalt ja Saksamaalt ning selle raames visandati prognoositava ja struktuurse korra piirjooned. Seejärel arutati seda 8. oktoobril toimunud siseküsimuste nõukogus kõigi liikmesriikidega, kus komisjon julgustas võimalikult paljusid liikmesriike selles korras solidaarselt osalema. Pärast ministrite konstruktiivseid arutelusid korraldas komisjon ümberpaigutamises osalevate liikmesriikidega tehnilise arutelu, et arutada kehtivaid tavaid ja töövooge, mida kohaldatakse komisjoni koordineeritava ja ELi ametite toetatava vabatahtliku ümberpaigutamise suhtes. Komisjon on jätkuvalt pühendunud koostööle liikmesriikidega, et leida Vahemere piirkonnas otsingu- ja päästetöödele järgnevale maabumisele jätkusuutlik lahendus.

²⁴ See summa hõlmab 21 miljonit eurot Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondist ning 84 miljonit eurot Sisejulgeolekufondi riiklike programmide raames aastateks 2014–2020.

²⁵ 7. oktoobri seisuga on komisjoni koordineeritud 14 maabumises osalenud liikmesriigid lubanud ümber jagada 1 187 rändajat, kellest 368 on juba ümber paigutatud.

²⁶ Alates 2018. aastast on Belgia, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Iirimaa, Itaalia, Leedu, Luksemburg, Malta, Madalmaad, Portugal, Rumeenia, Sloveenia, Bulgaaria, Sloveenia ja Hispaania osalenud vähemalt ühes *ad hoc* ümberpaigutamises. Kõnealustes ümberpaigutamistes osales ka Norra.

Selline ajutine korraldus näitab, et liikmesriigid on reaalselt valmis panustama solidaarsusse ja see võiks olla inspiratsiooniallikaks Vahemere teistes osades rändevoogude haldamisele.

- **Vahemere lääneosa rändetee**

Toetus Marokole

Marokot on viimastel aastatel tabanud transiidi- ja sihtriigina suur rändesurve. Olukorra parandamiseks ulatub ELi rändealane koostööportfell nüüd 238 miljoni euron, hõlmates sealhulgas ELi Aafrika usaldusfondist antavat toetust. See toetus on tihedas koostöös Hispaaniaga andnud suure panuse Vahemere lääneosa rändetee kaudu saabujate arvu vähendamisse, tegeledes ebaseadusliku rändega ning kuritegelike võrgustike lammutamisega ning toetades haavatavas olukorras inimesi. ELi toetuse eesmärk on olnud tugevdada Maroko võimekust hallata rändevoogusid oma territooriumil ja sealt väljapoole, näiteks Maroko riikliku rände- ja varjupaigastrateegia kaudu, millele on lisaks toeks ka rändehalduse, võimekuse suurendamise ja piirihalduse toetamine riiklike institutsioonide poolt. Haavatavas olukorras rändajatele ja pagulastele on tagatud kaitse ja juurdepääs õigusabile, pöörates erilist tähelepanu saatjata alaealiste õigustele; samuti on rahastatud vabatahtlikku tagasipöördumist ja taasintegreerimist. Maroko on ka oluline partner seadusliku rände arendamisel, töötades katsekavade kallal, mille raames saab kvalifitseeritud tööjõu koolitamisel Marokos arvesse võtta liikmesriikide tööjõuvajadusi. Käimasolevate programmide raames saadud kogemusi kasutatakse uute programmide väljatöötamisel, mis on osa laiemast pikemaajalisest koostööst rändeküsimustes.

Maroko ja ELi vaheliste suhete taaskäivitamise olulise osana käsitleti juunis toimunud 14. ELi ja Maroko assotsiatsiooninõukogus liikuvust ja rännet kui tulevase koostöö võtmevaldkonda. Lisaks on paranenud kahepoolne keskkond võimaldanud jätkata liikuvuspartnerluse raames rännet ja liikuvust käsitlevat dialoogi. Dialoogi on toetanud mitmed hiljutised kõrgetasemelised kohtumised ja ekspertide kontaktid nii Brüsselis kui ka Marokos.

Toetus Hispaaniale

Hispaania on Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi ning Sisejulgeolekufondi riiklike programmide üks peamisi abisaajaid. Ajavahemikuks 2014–2020 on riigile ette nähtud eraldisi kokku 737 miljonit eurot. Rahastamisprioriteedid hõlmavad varjupaigaameti ja vastuvõtusüsteemi tugevdamist, mittekodanike integreerimist, tugevdatud varustuse ja jõudude kasutuselevõttu piiridel ning tagasisaatmist. Lisaks on alates 2018. aastast antud rohkem kui 42 miljonit eurot erakorralist toetust, et aidata riiklikel ametiasutustel hallata rändevoogusid lõunarannikul, sealhulgas uued kohalikud registreerimiskeskused ning Guardia Civil'i ja politsei tugevdamine, ning et toetada rändajaid saabumisel. Lisaks on Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet lähetanud 2019. aastal 240 eksperti.

- **Ebaseadusliku rände algpõhjustega tegelemine**

Keskmes ja pikas perspektiivis on oluline teha partnerriikidega koostööd vastupanuvõime ja stabiilsuse tagamisel ning töökohtade ja võimaluste loomisel rändajatele ja pagulastele, samuti vastuvõtvatele kogukondadele.

Põhja-Aafrika programmidega on püütud arendada nii sotsiaalset taristut kui ka majanduslikke võimalusi. Näiteks on kaks kogukonna stabiliseerimisprogrammi, mis hõlmavad rohkem kui 50 Liibüa omaavalitsust, aidanud parandada enam kui 1,7 miljoni inimese juurdepääsu põhiteenustele ning aidanud 2 500 noorel ettevõtjal leida töökoolitusprogramme. Tuneesias on EL investeerinud rohkem kui 200 miljonit eurot programmidesse, mis toetavad töökohtade loomist ja majandusarengut ja mille raames saab rohkem kui 60 000 noort mikrolaenu, et toetada väikeettevõtete arengut. Alates 2014. aastast

on ELi toetus kahepoolse koostöö kaudu Marokoga ulatunud ühe miljardi euron, millega toetatakse töökohtade loomist ja ettevõtluskeskkonda²⁷.

Aafrika Sarve ning **Saheli ja Tšaadi järve** piirkonnas keskendutakse majandus- ja tööhõivevõimaluste toetamisele ning kogukondade vastupanuvõimele, juhtimisele ja rände paremale haldamisele. Saheli ja Tšaadi järve piirkonna haru puhul on erilist tähelepanu pööratud inimsugeldamisele ja julgeolekule. Aafrika Sarve piirkonnas on programmid paljudel juhtudel suunatud pagulaste ja riigisiseste põgenike suurele hulgale. Mais 2019 kiideti heaks uued programmid, sealhulgas tervishoiu ja hariduse toetamine Lõuna-Sudaanis ning haavatavate kogukondade ja sundümberasustatud elanikkonna toetamine Sudaanis, Etioopias ja Ida-Aafrika järvede piirkonnas.

Üks näide tegevuse kohta Aasias on täiendav programm summas 27 miljonit eurot, et toetada **Afganistani** majanduslike võimaluste loomisel suure põgenike sissevooluga linnades.

ELi **välisinvesteeringute kavaga** laiendatakse veelgi toetust inimeste toimetulekule ja majandusele Sahara-taguses Aafrikas ja ELi naabruses asuvates riikides, aidates seega võidelda ebaseadusliku rände algpõhjustega. Praeguseks on kava raames heaks kiidetud üle 4 miljardi euro (1,54 miljardit eurot 28 garantiiprogrammile ja 2,6 miljardit eurot 121 heaks kiidetud segarahastamisprojektile²⁸). Garantiiprogrammid peaksid aitama kaasata kuni 17,5 miljardi euro ulatuses investeeringuid, mis hõlmavad selliseid valdkondi nagu mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate juurdepääs rahastamisele, energeetika ja ühenduvus, linnad, põllumajandus ja digitaalvaldkond. Heaks kiidetud segarahastamisprojektid peaksid eeldatavasti kaasama ligi 24 miljardit eurot ja 2020. aastaks peaks kava täitma oma eesmärgi suurendada investeeringuid kokku üle 44 miljardi euro.

ELi Aafrika usaldusfond

Alates usaldusfondi loomisest 2015. aastal on selle abil toetatud elupäästvaid evakueerimisi, parandatud rände haldamist, võideldud inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamisega tegelevate võrgustike vastu ning tegeldud ebaseadusliku rände algpõhjustega 26 Aafrika riigis. Fondil on vahendeid kokku ligikaudu 4,5 miljardit eurot, millest umbes 4 miljardit eurot on saadud ELi vahenditest ja 528 miljonit eurot liikmesriikidest, Šveitsist ja Norrast. Usaldusfond on osutunud paindlikuks vahendiks, mis on võimaldanud kiiresti reageerida tekkivatele vajadustele, ning seni on vastu võetud 210 programmi.

Peamised meetmed, mida usaldusfond on siiani toetanud, hõlmavad järgmist:

- aidata inimestel Liibüast lahkuda, kus on praeguse seisuga aidatud kaasa umbes 49 000 toetatud vabatahtlikule tagasipöördumisele ja rohkem kui 4 000 evakueerimisele;
- toetus Liibüa, Maroko ja Tuneesia rändehaldusalastele jõupingutustele ebaseadusliku rändega toimetulemises, inimkaubanduse ja rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastases võitluses;
- Gambias toetatakse 25 000 inimest programmist, mis keskendub sellistele valdkondadele nagu sotsiaalne ühtekuuluvus ja tööhõive taastuvenergia, ökoturismi ja nüüdisaegse põllumajanduse valdkonnas;
- Côte d'Ivoire'i programmiga, mida praegu arutatakse ametiasutustega, on kavas aidata ajakohastada rahvastikuregistri süsteemi ning toetada riikliku turvalise rahvastikuregistri süsteemi loomist;

²⁷ Maailmapanga ettevõtjasõbralikkuse edetabelis tõusis Maroko 2010. aasta 128. kohalt 2018. aastal 60. kohale.

²⁸ Garantiiprogrammide eesmärk on kaasata lisarahastamist eelkõige erasektoriga, sest need vähendavad erainvestorite jaoks riski ja katavad osaliselt rahastajate ja investorite võimaliku kahjumi. Segarahastamise puhul ühendatakse toetusraha muude, pigem kommertslikku laadi rahastamisallikatega.

- Aafrika Sarve piirkonnas on toetus suunatud toiduga kindlustatuse tagamisele, mille raames enam kui 300 000 inimest saab toetust kariloomade pidamiseks, ja tööhõive suurendamisele, mille raames on rohkem kui 30 000 inimest omandanud koolituste käigus kutseoskused;
- Lõuna-Sudaani programmi raames võimaldatakse enam kui 28 000 algkooliõpetajale peaaegu 2 500 koolis palgalisa, et motiveerida õpetajaid oma tööd jätkama ja suurendada nende tundide arvu, et laste kooliskäimist soodustada.

Usaldusfond on seega suutnud täita paljusid olulisi vajadusi. Kõigi kolme programmi haru (Põhja-Aafrika, Aafrika Sarv, Sahel ja Tšaadi järve piirkond) vahendid hakkavad ammenduma käesoleva aasta lõpus. Seepärast on oluline, et nende tähtsate programmide jätkamiseks täiendatakse usaldusfondi vahendeid 2020. aastal. See hõlmab igal juhul liikmesriikide panust ja komisjon teeb seepärast kindlaks täpsed vajadused.

• **ELi jõupingutused pagulaste ja rändajate abistamiseks kogu maailmas**

Pagulaste, rändajate ja riigisiseste põgenike toetamine on üks ELi rahvusvaheliste humanitaar- ja arengumeetmete peamisi tulemusi. Nende raames antakse asjaomastele inimestele vahetut abi, näidatakse solidaarsust vastuvõtivate riikide jõupingutustega ja need peaksid ka rändevooge rohkem stabiliseerima. Lisaks Türgis tehtavale tööle on maailmas palju näiteid, kus EL annab pagulastele kiiret ja otsest abi.

Venezuela kriis on toonud kaasa tohutu sundrände, sest praeguseks on riigist lahkunud üle nelja miljoni inimese. EL on Venezuelas riigisiselt ja ka väljaspool riiki kasutusele võtnud peaaegu 150 miljonit eurot. Piirkonnas on hädaabi saanud rohkem kui 1,3 miljonit inimest, millele lisandub täiendav toetus vastuvõtivate riikide suutlikkusele ja haridusele. Oktoobris 2019 Brüsselis toimuv konverents annab rahvusvahelisele üldsusele võimaluse toetada Venezuela pagulasi vastuvõtvas piirkonnas asuvaid riike veel rohkem²⁹.

Aafrika Sarve piirkond võtab vastu viiendiku maailma pagulastest ja sundrändajatest ning see on viimastel aastatel olnud ELi toetuse raames kesksel kohal. Käesoleva aasta uued projektid hõlmavad abi pagulastele Etioopias, Sudaanis ja Lõuna-Sudaanis ning üle 67 miljoni euro otsest humanitaarabi.

Augustis 2019 oli Bangladeshis Myanmarist pärit **rohingja** põgenike massilise sissevoolu teine aastapäev. Peaaegu miljon rohingja põgenikku Bangladeshis sõltub täielikult rahvusvahelisest abist. Alates 2017. aastast on EL andnud selle kriisi lahendamiseks vahendeid, mille summa ulatub peaaegu 140 miljoni euronile ning mis on suunatud pagulaste ja vastuvõtivate kogukondade põhivajaduste rahuldamisele, rakendades üha enam arengupõhist lähenemisviisi ja võttes arvesse loodusõnnetuste konkreetseid ohte.

²⁹ Konverentsi korraldavad EL, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet UNHCR ja Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon ühiselt 28.–29. oktoobril.

4. VÕITLUS RÄNDAJATE EBASEADUSLIKU ÜLE PIIRI TOIMETAMISE VASTU, TAGASISAATMISE JA TAGASIVÕTMISE PARANDAMINE

- **Võitlus rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu**

On jätkunud ELi tegevuskava elluviimine rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise tõkestamiseks ja nõukogu 2018. aasta detsembris vastu võetud täiendava operatiivmeetmete paketi rakendamine, et võidelda rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu nii ELis kui ka väljaspool³⁰.

Europoli *sisserändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastase Euroopa keskuse* näol on selleks nüüd olemas tõhus tegevuskeskus. Selle peamine ülesanne on toetada politseid ja piirivalveasutusi, et koordineerida väga keerukaid piiriüleseid smugeldamisvastaseid operatsioone. Seda täiendati juulis 2019 ühise kontaktrakkerühmaga rändajate smugeldamise ja inimkaubanduse küsimustega tegelemiseks, et ELi liikmesriikide kontaktametnikud saaksid teha ühiste uurimiste raames veelgi tihedamat koostööd. 2019. aasta esimese üheksa kuu jooksul toetas keskus seitse korda ühismeesmette päeva korraldamist, mis päädis 474 inimese vahistamise ning 75 prioriteetse kriminaalasjaga. ELi Õiguskaitsekoolituse Amet töötab välja ka ühiseid koolituskavasid. 1. oktoobril 2019 toimus teine kohtumine komisjoni talituste ja kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel, et arutada rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist käsitlevate ELi õigusaktide rakendamist kohapeal³¹.

Rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise tõkestamiseks on väga oluline tihe **koostöö kolmandate riikidega**. Üks samm selles valdkonnas on teavitus- ja teadlikkuse tõstmise kampaaniad, mida on seni toetatud enam kui 27 miljoni euroga ja mida hõlmab ka uus koostatav programm³². Selles töös on osalenud diasporaa kogukonnad, näiteks Senegali diasporaa mitmes ELi liikmesriigis³³. Loodud on spetsiaalne töörihm teavitus- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniateks Euroopa rändevõrgustiku kaudu, kus liikmesriigid, ELi institutsioonid ja rahvusvahelised organisatsioonid vahetavad parimaid tavasid ja tagavad tihedama koostöö.

Seda tööd täiendab õiguskaitsealane koostöö, et võidelda **ühiste operatiivpartnerluste** kaudu rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamisega tegelevate võrgustikega. Nigeris on tänu Nigeri, Prantsuse ja Hispaania ametiasutuste esindajatest koosnevale ühisele uurimisrühmale seni algatatud 202 kohtuasja. Senegal ja Guinea alustavad peagi kahe projektiga, mis hõlmavad nii rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist kui ka inimkaubandust. Senegalis keskendutakse ministeeriumide ja ametite vahelisele koostööle. Guineas pööratakse projektis tähelepanu ka piirihaldusele ja reisidokumentidele. Teine oluline meede on ELi koostöö ÜRO uimastite ja kuritegevuse vastu võitlemise bürooga. Hiljuti käivitati ELi Aafrika usaldusfondi raames piirkondlik programm, et aidata kaasa Põhja-Aafrika kuritegelike võrgustike lõhkumisele ning tegelda nii rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise kui ka inimkaubandusega.

Võitlus rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu on samuti oluline osa **ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika missioonidest ja operatsioonidest**, nagu operatsioon Sophia (EUNAVFOR Med) ja ELi integreeritud piirihalduse abimissioon Liibüas (EUBAM Libya). Kuritegevuse alase teabe üksus operatsiooni Sophia raames osutus eriti kasulikuks ühise

³⁰ <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2018/12/06/migrant-smuggling-council-approves-a-set-of-measures-to-fight-smuggling-networks/>

³¹ Kaasmeetmete paketi hindamise järeelmeetmena (SWD(2017)120) kohustus komisjon tegema koostööd asjaomaste sidusrühmadega õigusaktide rakendamise küsimuses, eelkõige seoses rändajatele antava humanitaarabi mittekriminaliseerimisega.

³² Konkursikutse on kättesaadav aadressil: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/amif-2019-ag-call-04>.

³³ Belgia, Saksamaa, Hispaania, Kreeka, Itaalia, Malta, Portugal.

operatiivteadlikkuse arendamisel osalevate ELi ametite ja operatsiooni Sophia enda vahel. Kuigi operatsiooni mandaadi pikendamine kuni 31. märtsini 2020 on tervitatav, on selle mereväe vahendite kasutamise ajutine peatamine alates märtsist 2019 mõjutanud operatsiooni suutlikkust täita oma volitusi kõigis aspektides. EUBAM Libya teeb koostööd Liibüa kohtusüsteemi ja koordineerimismehhanismidega, keskendudes eelkõige vajadusele kontrollida piire, et lõhkuda organiseeritud kuritegelikke võrgustikke, sealhulgas rändajate ebaseaduslikult üle piiri toimetajate omi.

• Tagasisaatmine ja tagasivõtmine

Eurostatile esitatud andmete kohaselt anti 478 155 ebaseaduslikult ELis viibivale isikule 2018. aastal korraldus lahkuda ja 170 380 inimest saadeti tagasi kolmandasse riiki. Selle tulemusel oli tagasisaatmise määr 2018. aastal 36 %, mis tähendab väikest langust võrreldes 2017. aastaga (tagasisaatmise määr 37 %) ³⁴. ³⁵ Mõne riigi puhul, kelle kodanikud saavad väga sageli tagasisaatmisotsuseid, ³⁶ on tagasisaatmise määr väga madal, näiteks 1,7 % Mali ja 2,8 % Guinea puhul.

Tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas tuleb teha rohkem tööd

23 *kehtivast tagasivõttulepingust ja kokkuleppest* ³⁷ (mida toetatakse ELi rahastatud juhtumite haldamise vahenditega, suutlikkuse suurendamise projektidega kolmandates riikides ja kontaktametnike vahetusega) on kasu nii koostöö parema taseme kui ka tõhusamate töövoogude mõttes ning edasiste lepingute ja kokkulepete sõlmimist uuritakse partneritega suhete loomise raames. Tagasi saadetud isikute arvu osas valmistavad tulemused siiski endiselt pettumust.

Tagasisaatmiste arvu suurendamine nõuab lisajõupingutusi nii liikmesriikides kui ka kolmandate riikidega. Kõigepealt tuleb käivitada *liikmesriikide tagasisaatmissüsteemid*, tagamaks, et need, kes saavad tagasisaatmisotsuse, oleksid tõhusa tagasisaatmise jaoks kättesaadavad. Peamised meetmed hõlmavad kolmandate riikide kodanike olukorra aktiivset jälgimist kogu tagasisaatmismenetluse ajal ning tagasipöördumiskohustuse järgimist, et vältida põgenemist ja teisest rännet; ning kolmandate riikide nende kodanike suuremat toetamist, kes soovivad lahkuda vabatahtlikult. Samuti on vaja lõpule viia läbirääkimised uuesti sõnastatud tagasisaatmisdirektiivi üle ³⁸, mis on edenenud ja millega seoses võttis nõukogu 7. juunil 2019 vastu osalise üldise lähenemisviisi. Euroopa Parlament ei võtnud selles küsimuses 2014.–2019. aasta ametiajal seisukohta. Kuni selle uuesti sõnastamise heakskiitmiseni võivad liikmesriigid siiski juba parandada oma tulemusi tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas, võttes järelemeetmeid seoses uuendatud tagasisaatmisalase tegevuskavaga, mille komisjon esitas 2017. aastal ³⁹.

Seejärel peaksid liikmesriigid kasutama tagasivõtuvahendeid ja kõiki olemasolevaid vahendeid täies ulatuses. Komisjon toetab ka edaspidi liikmesriike *tagasisaatmislepingute*

³⁴ Lääne-Balkani riikidesse tagasisaatmiste arv, mis üldiselt on väga suur, on kokkuvõttes vähenenud. Tagasisaatmise määr, mis ei hõlma Lääne-Balkani riike, suurenes 2017. aasta 29 protsendilt 2018. aastal 32 protsendile.

³⁵ Keskmise tagasisaatmise määr on liikmesriigiti väga erinev. See erinevus ei pruugi kajastada tagasisaatmissüsteemide tõhusust, vaid võib olla tingitud ka andmete kogumise ja töötlemise erinevatest käsitusviisidest. Lisaks sisemistele teguritele võib eri rühmadest koosneval rändevool olla märkimisväärne mõju, arvestades ka tagasipöördumise ja tagasivõtmise valdkonna koostöö erinevat taset kolmandate päritoluriikide vahel.

³⁶ Kolmandad riigid, kust pärines kõige rohkem tagasisaatmisotsuse saanud kodanikke (üle 10 000 aastas), jäid 2018. suures osas samaks: Maroko, Ukraina, Albaania, Afganistan, Alžeeria, Iraak, Pakistan, Guinea, Mali, Tuneesia, India ja Nigeeria.

³⁷ Läbirääkimiste 24. voor Valgevenega on lõpule viidud, kuid selle allkirjastamine ei ole veel toimunud.

³⁸ COM(2018) 634 final.

³⁹ COM(2017) 200 final.

rakendamisel ja jätkab läbirääkimisi edasiste meetmete üle, kui ELi tasandil tegutsemine loob protsessile lisaväärtust.

Nii tagasivõtuvahendite üle peetavad läbirääkimised kui ka nende rakendamine tuginevad kindlale ja järjepidevale sõnumile, mille kohaselt EL ja selle liikmesriigid ootavad asjaomaselt kolmandalt riigilt koostöö tegemist. See võib tähendada **laiapõhjalise poliitilise võimendamise** suuremat kasutamist. Sellega seoses on alates veebruarist 2020 jõustuv läbivaadatud ELi viisaeeskiri üks oluline lisavahend, mis annab ELile võimaluse võtta vastu piiravad viisameetmed nende kolmandate riikide suhtes, kes ei tee piisavalt koostööd tagasivõtmise valdkonnas. Täiendavaid stiimuleid ja hoobasid tuleks otsida ka teistes poliitikavaldkondades, tehes seda juhtumipõhiselt.

Samuti on oluline tagada **Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti** laiendatud volituste täielik rakendamine tagasisaatmise valdkonnas⁴⁰. Koos ameti märkimisväärse tugevdamisega peaks tema tagasisaatmissuutlikkuse tugevdamine liikmesriikide tegevuse toetamisel järelevalve, saatemeeskondade ja tagasisaatmisspetsialistide reserviga aitama muuta ELi tagasisaatmispoliitika järgmistel aastatel tõhusamaks. See on ka Euroopa sisserände kontaktametnike uue võrgustiku üks ülesandeid.⁴¹

5. TUGEVDATUD VÄLISPIIRI HALDAMINE

Alates 2016. aastast on komisjon koos Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti ja liikmesriikidega jätkanud tööd Euroopa piiri- ja rannikuvalvet käsitleva määruse rakendamiseks, et püüda saavutada **Euroopa integreeritud piirihaldus**, mis on ameti ja liikmesriikide ametiasutuste ühine vastutus. Üks oluline aspekt on olnud uue ameti töö selle tagamisel, et ELi piirihalduse standardid oleksid tagatud kõigil välispiiridel, sealhulgas sõltumatu põhiõiguste ametniku hallatava kaebuste esitamise mehhanismi loomise kaudu.

Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametil on praegu keskne roll ELi töös, mille eesmärk on toetada liikmesriike välispiiride kaitsmisel. Praktilist lahendust silmas pidades moodustati 1 500 piirivalveametnikust ja teistest asjaomastest töötajatest koosnev **kiirreageerimisreserv** koos kiirreageerimisvahendite reserviga, et neid saaks kasutada hädaolukorras mis tahes liikmesriigi välispiiril. Amet on ka jätkanud operatiivabi andmist liikmesriikidele peamistel rändeteedel nii välis- kui ka maismaapiiril, sealhulgas tagasisaatmisel. 2019. aasta oktoobri keskpaigas toimunud üldine kasutuselevõtt hõlmas ligikaudu 1 400 piirivalvurit ja muud eksperti ning samuti varustust.⁴² Lisaks kasutab amet alates 2016. aastast Copernicuse programmi kaudu kosmosepõhiseid vaatlusi, et toetada ELi piiride valvamist.

Lisaks on ameti ülesanne korraldada igal aastal **haavatavuse hindamist**, et hinnata liikmesriikide suutlikkust ja valmisolekut tulla toime ohtude ja probleemidega välispiiridel. Hindamine hõlmab liikmesriikide vahendeid, taristut, eelarvet ja rahalisi ressursse, samuti nende hädaolukorra lahendamise plaane välispiiridel tekkida võivate kriiside lahendamiseks. Amet annab soovitusi liikmesriikide piirikontrolli võimekuse kohta. Selleks on amet teinud need hindamised kõikide liikmesriikide puhul kolme aastatsükliks (aastatel 2017, 2018 ja 2019) ning soovitanud võtta konkreetseid meetmeid seoses haavatavusega kokku 131 juhtumi puhul, mis nõuavad asjaomastelt liikmesriikidelt asjakohaste meetmete võtmist, näiteks nende

⁴⁰ See volitus võimaldab ametil toetada liikmesriike tagasisaatmisprotsessi kõikides etappides, sealhulgas tehes kindlaks kolmandate riikide kodanikud, kellel puudub riigis viibimise õigus, hankides kolmandatest riikidest kehtivad reisidokumendid ning andes toetust vabatahtlikuks lahkumiseks ja taasintegreerumiseks päritoluriigis.

⁴¹ Määrus (EL) 2019/1240 jõustus 24. augustil 2019. Sellega luuakse juhtnõukogu ja teabevahetusplatvormi kaudu ELi tasandi koordineerimismehhanism. Samuti nähakse sellega ette võimalus rahastada ühismeetmeid ja suutlikkuse suurendamise meetmeid, mida rahastatakse ELi vahenditest.

⁴² Avamerepatrull-laevad, 18 rannikupatrull-laeva/paati, 5 õhusõidukit; 4 helikopterit, 103 patrullautot, 14 mobiilset kontorit ja muud kerge varustust.

vastava võimekuse suurendamist või inimressursside ja varustuse kasutuselevõtmise kohandamist, samuti nende kasutamist kõnealuste haavatavate kohtade kõrvaldamiseks. Amet jälgib tähelepanelikult nende soovitude rakendamist.

Veel üks 2016. aasta määruse oluline aspekt on olnud ameti poolt riskianalüüsi eesmärgil kogutud **isikuandmete** töötlemine ning andmete edastamine ELi ametitele ja liikmesriikidele⁴³. Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet on toetanud ka kolmandaid riike ja andnud oma panuse nende kolmandate riikide kodanike edasisuunamisse, kes vajavad rahvusvahelist kaitset, tagades samal ajal ELi sisejulgeoleku.

Komisjon on pidanud viie Lääne-Balkani riigiga läbirääkimisi **staatust käsitlevate kokkulepete** sõlmimiseks, et nad võimaldaksid oma territooriumile lähetamisi täidesaatva võimu teostamise õigusega. Leping Albaaniaga jõustus 1. mail 2019 ning Albaania ja Kreeka vahelisele piirile on kiiresti lähetatud piirivalvurite meeskondi. Montenegroga sõlmitud lepingule kirjutati alla 7. oktoobril ning sellele on nüüd vaja Euroopa Parlamendi nõusolekut. Teised lepingud on parafeeritud Põhja-Makedooniaga (juulis 2018), Serbiaga (septembris 2018) ning Bosnia ja Hertsegoviinaga (jaanuaris 2019) ning need ootavad allkirja.

Märtsis 2019 jõudsid Euroopa Parlament ja nõukogu kokkuleppele veelgi **tugevdatud ja täielikult varustatud Euroopa piiri- ja rannikuvalve** osas ning uus määrus peaks jõustuma detsembri alguses 2019. Põhilisteks rakenduslikeks elementideks on alalise korpuse loomine, mis koosneb **10 000 operatiivtöötajast, kellel on täidesaatev võim**, ning ameti oma varustuse reservi loomine. Uute õigusaktide olulisust on esile tõstnud ka jätkuvad raskused liikmesriikide piisava toetuse tagamisel, kui amet on palunud eksperditeavet oluliste operatsioonide puhul piiridel, sealhulgas Kreekas, Hispaanias ja Bulgaarias. Kuna liikmesriigid on piisavate kohustuste võtmisest korduvalt loobunud, on see kaasa toonud personali ja tehniliste seadmete sisemise ümberpaigutamise vastuvõtva liikmesriigi poolt, mida rahastab amet. See võib tegelike lünkade täitmist ajutiselt kompenseerida, kuid ei ole kooskõlas kõigi liikmesriikide pädevate asutuste ja ameti jagatud vastutusega välispiiride tõhusa kaitse eesmärgil.

Ametile antakse ka suuremad volitused **tagasisaatmise** puhul, samuti hakatakse tegema tihedamat koostööd ELi mittekuuluvate riikidega, sealhulgas riikidega, mis ei kuulu ELi lähinaabrite hulka. Nende meetmete abil on võimalik reageerida ühistele probleemidele, millega Euroopa rände ja piiride haldamisel silmitsi seisab.

Pärast infosüsteemide ja peamiste uute infosüsteemide koostalitlusvõimet käsitlevate eeskirjade vastuvõtmist jätkatakse mitme **tõhustatud piirikontrolli vahendi** täiustamist⁴⁴. Sellega kõrvaldatakse teabelüngad ja kitsaskohad, aidates tuvastada mitme identiteedi kasutamist ja võidelda identiteedipettuste vastu. Komisjon toetab liikmesriike nende rakendamisel, et tagada 2020. aasta lõpuks ELi julgeoleku-, piiri- ja rändehalduse valdkonna infosüsteemide täielik koostalitlusvõime. Kõigi seotud õigusaktide kohta kiirete otsuste tegemine Euroopa Parlamendis ja nõukogus on oluline, et luua tõhus süsteem teabelünkade kõrvaldamiseks ja tagada nende peamiste vahendite parim kasutamine. See hõlmab käimasolevaid läbirääkimisi viisainfosüsteemi läbivaatamise, Eurodaci ning sellega seotud muudatuste üle Euroopa reisiinfo ja -lubade süsteemi muudatuste üle.

⁴³ Lõplikud riskianalüüsi tulemused sisaldavad anonüümseid isikuandmeid.

⁴⁴ Määrus (EL) 2019/817 (20.5.2019) ja määrus (EL) 2019/818 (20.5.2019). Peamised uued süsteemid on ELi riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteem (EU Entry/Exit System) ning ELi reisiinfo ja -lubade süsteem (ETIAS). Samuti on olulised meetmed, millega tugevdatakse Schengeni infosüsteemi ja laiendatakse Euroopa karistusregistrite infosüsteemi kolmandate riikide kodanikele.

6. ÕIGUSRAAMISTIK, ÜMBERASUSTAMINE, VIISAD JA SEADUSLIKUD TEED

Vajadus **reformitud Euroopa ühise varjupaigasüsteemi** järele oli üks selgematest 2015. aasta kriisist saadud õppetundidest, eelkõige vajadus leida parem viis varjupaigataotlejate eest vastutuse kindlaksmääramiseks esmase saabumise liikmesriigis massilise sissetrassi olukorras. 2016. aastal koos kuue muu ettepanekuga varjupaigataotlejate õigusaktide läbivaatamiseks esitatud Dublini reformi ettepanekut⁴⁵ käsitlevates aruteludes on uuritud erinevaid viise, kuidas liikmesriigid saaksid vajaduse korral näidata solidaarsust. Seitsmest ettepanekust viie puhul tehti esialgse kokkuleppe saavutamise suunas tõelisi edusamme. Kuid enamik liikmesriike nõudis paketi põhise lähenemisviisi kasutamist, et edasi liikuda Dublini määruse ja varjupaigamenetluse määruse põhielementide osas. Euroopa Parlament on võtnud vastu terve mandaatide komplekti.

Ümberasustamine on turvaline ja seaduslik alternatiiv pagulaste ebaseaduslikele ja ohtlikele reisidele ning Euroopa solidaarsuse väljendus kolmandate riikidega, kus on suur hulk sõja või tagakiusamise eest põgenevaid inimesi. Kuni kavandatud liidu ümberasustamisraamistiku vastuvõtmiseni kehtivad ajutised kavad. Alates 2015. aastast on ümber asustatud peaaegu 63 000 pagulast. Olemasoleva ELi ümberasustamiskava kohaselt on 20 liikmesriiki lubanud pakkuda üle 50 000 ümberasustamiskohta neile, kes abi kõige rohkem vajavad. 7. oktoobriks 2019 on toimunud 39 000 ümberasustamist (78 % lubatud koguarvust). Liikmesriigid peavad seda hoogu säilitama ja tagama, et ülejäänud lubadused täidetakse enne abikava kehtivusaja lõppu aasta lõpus. Liikmesriigid on reageerinud komisjoni üleskutsele jätkata ümberasustamist 2020. aastal, olles juba lubanud 30 000 ümberasustamiskohta 2020. aastaks. See kinnitab liikmesriikide jätkuvat pühendumist ümberasustamisele, mis on ohutu ja seaduslik tee ELi.

Türgi, Liibanon ja Jordaania on jätkuvalt need kolm riiki, millest asustatakse Euroopasse ümber kõige rohkem inimesi. Jõupingutused on suunatud ka Vahemere keskosa rändetee riikidele, eelkõige Egiptusele, Nigerile/Liibüale ja Tšaadile. Nigerist ja Rwandast erakorralise transiidi mehhanismi raames toimuvad ümberasustamised peaksid olema eriti tähtsal kohal.

Hiljuti muudetud **viisaeeskirjaga** on lõpule viidud Schengeni viisaid käsitlevate eeskirjade reform, mille komisjon algatas märtsis 2018 ja millega hõlbustatakse viisade andmist heausksetele reisijatele või lühiajaliseks viibimiseks, tugevdades samal ajal julgeolekustandardeid ja vähendades ebaseaduslikku rännet. Seda täiendaks Euroopa Parlamendi ja nõukogu vaheline kiire kokkulepe komisjoni ettepaneku kohta ajakohastada viisainfosüsteemi⁴⁶.

Viimastel aastatel on tehtud märkimisväärsed muudatusi **seadusliku rände** poliitikas ja õigusaktides eelkõige selleks, et meelitada ligi talente väljastpoolt ELi. Sellel on olnud tegelik mõju: näiteks üliõpilaste, teadlaste, praktikantide ja vabatahtlike sissetrassi käsitlevate eeskirjade 2016. aasta reformi tulemusel suurenes ELi õppima saabuvate kolmandate riikide

⁴⁵ Järgmiste õigusaktide läbivaatamise ettepanekud: 1) Dublini määrus (millega määratakse kindlaks varjupaigataotleja eest vastutav liikmesriik), 2) Eurodaci määrus (millega laiendatakse varjupaigataotlejate sõrmejälgede andmebaasi kohaldamisala), 3) ELi Varjupaigaameti määrus (millega antakse operatiivtoetust liikmesriikidele), 4) varjupaigamenetluste määrus (millega asendatakse olemasolev direktiiv ja ühtlustatakse eeskirjad), 5) miinimumnõuete määrus (millega kehtestatakse pagulasseisundi saamise kriteeriumid), 6) vastuvõtutingimuste direktiiv (millega tagatakse varjupaigataotlejate majutamise miinimumnõuded) ning 7) ümberasustamisraamistiku määrus (uus õigusakt, millega luuakse õiguslik võimalus kaitset vajavate isikute jaoks).

⁴⁶ Viisataotlusi ja -otsuseid käsitlevat teavet sisaldavat andmebaasi tugevdatakse viisataotlejate tausta tõhusama taustakontrolliga ning teabelünkade kõrvaldamisega parema teabevahetuse kaudu. Läbiraakimised viisainfosüsteemi üle on edenenud ja peagi algavad kolmepoolsed läbiraakimised.

kodanike arv, mis oli 2011. aastal veidi alla 200 000, 2018. aastal 320 000ni⁴⁷. Kahjuks on seiskunud läbirääkimised kavandatava reformi üle, et muuta ELi sinine kaart atraktiivsemaks ja suurendada ELi konkurentsivõimet. Paralleelselt tehti seadusliku rände ELi tasandi raamistiku põhjalik hindamine (nn toimivuskontroll)⁴⁸. Tulemusi kasutatakse järgmiste sammude kaalumisel.

Samal ajal on kõnealuse valdkonna konkreetset edusammud tagatud **seaduslike rändelaste katseprojektide** väljatöötamise kaudu, mille liikmesriigid on koostanud koos peamiste päritolu- ja transiidiriikidega ning mida toetab komisjon. Nende eesmärk on viia kolmandate riikide kodanike uued oskused vastavusse tööturu vajadustega ELis. ELi rahaliste vahenditega rakendatakse praegu viit seaduslikku rännet käsitlevat katseprojekti, et rakendada korduvrände ja pikaajalisi liikuvuskavasid noorte kõrgkooli lõpetanute ja töötajate jaoks valitud partnerriikidest (Egiptus, Maroko, Nigeeria ja Tuneesia). Lisaks eeliste, mida need katseprojektid saavad tuua otse kolmandatele riikidele ja rändajatele endile, võivad need lisaks soodustada partnerriikide osalemist rände tõhusas haldamises. Seepärast julgustab komisjon jätkuvalt liikmesriike jätkama katseprojektide väljatöötamist, laiendades geograafilist fookust Põhja-Aafrikast kaugemale (millele on seni peamiselt keskendunud).

Komisjon on märkimisväärselt suurendanud oma toetust liikmesriikidele ja kõigile asjaomastele sidusrühmadele **integratsiooni** valdkonnas rahastamise, poliitika koordineerimise ning kogemuste ja tavade vahetamise edendamise kaudu. Alates integratsiooni tegevuskava käivitamisest 2016. aastal on eri valdkondades võetud mitmesuguseid meetmeid: haridus, tööturu integratsioon, põhiteenuste kättesaadavuse lihtsustamine ja osalemise edendamine. Tööturu integratsiooni valdkonnas on komisjon välja töötanud kutsekirjelduse koostamise vahendi kolmandate riikide kodanike⁴⁹ jaoks ning on teinud tihedat koostööd sotsiaal- ja majanduspartneritega, et viia ellu **Euroopa integratsioonipartnerlust** pagulaste tööturule integreerimise parandamiseks,⁵⁰ hõlmates meetmeid ja algatusi paljudes liikmesriikides, samuti erasektorit algatuse kaudu „Tööandjad üheskoos lõimumise heaks“⁵¹.

Komisjon on suurendanud oma toetust **kohalikele ja piirkondlikele omavalitsustele**, kes on ühiskonnas sisse rändajate integreerimisel eesliinil. Integratsioonialase töö eesmärgil käivitati hiljuti kaheksa suurt linnade ja piirkondade võrgustikku. Komisjon ühendas oma jõud ka Regioonide Komiteega, kes käivitas algatuse „Linnad ja piirkonnad pooldavad rändajate integratsiooni“, mis on Euroopa linnapeade ja piirkondlike juhtide platvorm positiivsete näidete vahetamiseks. Samuti on komisjon suurendanud toetust liikmesriikidele Euroopa integratsioonivõrgustiku kaudu, käivitades kolm vastastikuse abi projekti, et ergutada vastastikust toetust liikmesriikide vahel uue integratsioonipoliitika või programmi loomiseks.

7. KOKKUVÕTE

Käesolevas aruandes on esitatud ELi jätkuvad jõupingutused rändeprobleemide lahendamiseks alates kriisi algusest 2015. aastal. Lisaks sellele, et EL on suutnud hallata rändevoogusid, vähendada saabujate arvu ja päästa elusid, on selle tervikliku lähenemisviisi

⁴⁷ Esimesed load on õppimiseks välja andnud liikmesriigid, mis on hõlmatud eelmise üliõpilaste direktiiviga ning kehtiva üliõpilasi ja teadlasi käsitleva direktiiviga, mistõttu see ei hõlma Taanit, Iirimaad ja Ühendkuningriiki.

⁴⁸ https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/legal-migration/fitness-check_en.

⁴⁹ <https://ec.europa.eu/migrantskills/#/>.

⁵⁰ Partnerlus allkirjastati 2017. aasta detsembris komisjoni ning sotsiaal- ja majanduspartnerite vahel, et teha tihedat koostööd pagulaste ja varjupaigataotlejate tööturule integreerimisel. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/policies/legal-migration/integration/docs/20171220_european_partnership_for_integration_et.pdf.

⁵¹ https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/legal-migration/european-dialogue-skills-and-migration/integration-pact_en.

raames kasutusele võetud uued vahendid, samuti tõestab see valmidust näidata üles solidaarsust ja vastutustunnet, andes samal ajal kohapeal praktilist abi. EL jätkab rändajate ja pagulaste kaitsmist, et aidata kõige suurema surve all olevatel liikmesriikidel ehitada üles tugev välispiir, ning teha tihedat koostööd partneritega kogu maailmas. Kogu see töö on muutnud ELi rändepoliitika aluse palju tugevamaks kui kriisi puhkemisel 2015. aastal.

EL on pakkunud rände probleemiga tegelemisel hädavajalikku lisaväärtust. Liikmesriikidele, eelkõige Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametile, Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiametile ja Europolile antav **operatiivtoetus** on piiride turvalisuse ja tagasisaatmise, rände ja varjupaiga haldamise ning rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastase võitluse lahutamatu osa. See on käegakatsutav solidaarsusvorm, mis ühendab endas Euroopa ja liikmesriikide jõupingutused, suurendades kindlustunnet ja usaldust. Seetõttu on väga oluline, et liikmesriigid hoolitseksid selle eest, et ameti töösse kaasataks piisavalt eksperte.

Rahastamine on olnud üks peamisi vahendeid mitte ainult ELi poliitika eesmärkide, vaid ka ELi solidaarsuse saavutamiseks. See kajastub ka komisjoni ettepanekutes järgmise mitmeaastase finantsraamistiku kohta. Tehakse ettepanek peaaegu kolmekordistada rände ja piirihalduse rahastamist ELis ning luua uus kombineeritud väline rahastamisvahend, millega rahastatakse üht kümnendikku rände eesmärkidest, ning see hõlmaks ka esilekerkivate vajaduste puhul paindliku puhvri kasutuselevõtmist. ELi poolne piisav rahastamine jääb oluliseks, seda nii otseste humanitaarvajaduste rahuldamiseks kui ka tugeva rändetaristu rajamiseks pikas perspektiivis. Kuna EL liigub ühest mitmeaastasest rahastamisperioodist teise, on ka kohapeal toimuva tegevuse jätkumine võtmetähtsusega, nii et seni tehtud edusammud ei läheks kaduma, eelkõige usaldusfondidest rahastatavate oluliste programmide raames. Seetõttu on keske tähtsusega ELi Aafrika usaldusfondi täiendamine 2020. aastal.

Samas hukub merel endiselt inimesi ja ajutised lahendused on ilmselgelt jätkusuutmatud. Säilib rändesurve suurenemise oht, mis tuleneb lühiajalisest ebastabiilsusest ja pikaajalistest suundumustest, nagu demograafia ja kliimamuutused. Asjakohased seaduslikud rändevõimalused ja integratsioon on endiselt väljakutseks. Kaitset mittevajavate isikute tagasisaatmine, tagasivõtmine ja taasintegreerimine nõuab samuti rohkem tööd. Seetõttu on oluline viia lõpule jätkusuutliku pikaajalise ELi süsteemi loomine, et rännet kõigis selle aspektides paremini hallata. Selleks on vaja jätkata senist tööd operatiivse või rahalise toetuse osas, välja töötada ja rakendada õigusraamistik ja süvendada partnerlusi kolmandate riikidega. Edasine, eelkõige seadusandliku reformi suund peab tuginema kõigi suuremale solidaarsusele ja valmidusele saavutada kompromisse.

Kuigi **ajutise maabumiskorra** kehtestamine on hädavajalik ja sellele on vaja piisava arvu liikmesriikide toetust, on vaja teha tööd ka ELi rände ja varjupaiga täieliku ja jätkusuutliku **õigusraamistiku** tagamise kiirendamiseks. Kuigi on tehtud mõningaid edusamme, on Euroopa ühise varjupaigasüsteemi põhjalik reform veel pooleli. Ühine lähenemisviis õiglasele ja püsivale varjupaigasüsteemile on vajalik selleks, et EL saaks reageerida tulevastele vajadustele viisil, mis tagab tõhususe ja kajastab meie väärtusi.

Ränne on tõusnud ELi ja meie partnerite vaheliste suhete prioriteetide hulka, sest see on muutunud ELi kodanike jaoks olulisemaks. Nüüd tuleb see täielikult integreerida **kolmandate riikidega loodavate partnerluste** süvendamisse, millest saaks täieõiguslik osa pikaajalistest suhetest, millega saab hõlmata selliseid valdkondi nagu seaduslik ränne, võitlus inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu ja tagasivõtmine.

Lisaks on täielikult toimiv **Schengeni** süsteem ELi ja ELi majanduse jaoks ülioluline. Peame jätkama süsteemi tugevdamist ja looma usaldust, et pöörduda tagasi sisepiirideta Schengeni ala juurde.

Poliitika elluviimise viimased neli aastat on näidanud, et EL suudab ettenägematutele olukordadele reageerida, leida ühiseid lahendusi ja saavutada reaalseid tulemusi. Kuid kogu töö ei ole veel lõpule viidud. Olukord on endiselt ebakindel, mida näitab hiljutine Vahemere

idaosa rändetee kaudu saabujate arvu suurenemine ja uus relvastatud vaenutegevus Süüria kirdeosas, mis võib kahjustada kogu piirkonna stabiilsust veelgi ja mis ei anna põhjust rahuloluks. Kuid nüüdseks on loodud korralik alus, et viia lõpule töö tugeva ja tõhusa Euroopa rände- ja varjupaigasüsteemi kasutuselevõtmisel, järgides solidaarsuse ja vastutuse põhimõtet ning saavutades tulemusi.